

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Τρεῖς σπουδαῖοι παράγοντες, εὕρισκόμενοι ἐντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, διεκδικοῦν νὰ τὸ διευθύνουν :

1ον) Ἡ ἐνστικτώδης ἐνέργεια δηλ. τὸ ἐνστικτον, τὸ ὁποῖον ἔχει τοιαύτην ἀπαίτησιν, διότι αὐτὸ τὸ ἀναπαράγει, τὸ ἀναπτύσσει καὶ τὸ συντηρεῖ εἰς τὴν ζωὴν.

2ον) Ὁ ἐγκέφαλος, διότι καὶ αὐτός, διὰ τῶν ἐντυπώσεων του, διὰ τῶν αἰσθητηριακῶν του κέντρων καὶ διὰ τῶν προσανατολισμῶν του δηλ. διὰ τοῦ νοῦ, βοηθεῖ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐνστικτα εἰς τὰς μετὰ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου σχέσεις των, καὶ

3ον) Τὸ πνεῦμα, διότι τοῦτο θέτει τὸν ἄνθρωπον ὑπεράνω ὅλης τῆς ὀργανικῆς ζωῆς καὶ μεριμνᾷ τόσον διὰ τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν ἀσφάλειάν του, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ του. Πράγματι δέ, ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐστερεῖτο τοῦ πνεύματός του καὶ παρέμενε μόνον μὲ τὰ ἐνστικτα καὶ μὲ τὸν ὀσονδῆποτε ἀνεπτυγμένον ἐγκέφαλόν του, δὲν θὰ διέφερε ποσῶς τῶν ἄλλων ζώων.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐνστικτων καὶ τοῦ πνεύματος ἐγένεν ἤδη λόγος· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν ἐγκέφαλον, οὗτος, παρόμοιος μὲ πολυσύνθετον ἐργοστάσιον, συντηρεῖται μὲν καὶ λειτουργεῖ τῇ βοηθείᾳ τῆς ἐνστικτώδους ἐνεργείας, ἀπαρτίζεται δὲ ἀπὸ ποικίλους μηχανισμούς, ἀπὸ κέντρα, ἀποθήκας καὶ συμπυκνωτήρας καὶ ἀπὸ πομποῦς καὶ δέκτας τῶν αἰσθητηριακῶν διεγέρσεων, διὰ τῶν ὁποίων παράγονται, ὡς εἶδομεν,

είς είδικά κύτταρά του, ποικίλα σημεία και άποτυπώματα, ήτοι αί παραστάσεις, αί έντυπώσεις και τά αίσθήματα.

Έπηρεαζόμενος έκ τών ούτω άποκτωμένων παραστάσεων, έντυπώσεων και αίσθημάτων του ό έγκέφαλος, αντίδρα είς τó έφεξής άναλόγως τούτων είς έκάστην νέαν αίσθητηριακήν διέγερσίν του, λαμβάνων ούτω βαθμηδόν άνάλογον και συμφέρουσιν έκάστοτε στάσιν, κατεύθυνσιν και προσανατολισμόν, τó σύνολον τών όποιών άποτελεϊ τόν λεγόμενον νοϋν. Είνε διά τούτο ό τοιοϋτος νοϋς τοϋ νηπίου και τών στερουμένων πνεύματος ζώων, νοϋς μηχανικός, ένστικτώδης, έγωϊστικός, άρπακτικός σκληρός και συμφεροντολόγος,

Τό έκκολαφθέν όμως και έκδηλωθέν πνεϋμα τοϋ παιδίου, άναπτυσσόμενον και προσανατολιζόμενον μέ τó περιβάλλον του, δέν βραδύνει έπεμβαϊνον είς τήν τοιαύτην μηχανικήν και ένστικτώδη λειτουργίαν τοϋ έγκεφάλου, δηλαδή είς τόν τοιοϋτον ζωώδη νοϋν, νά καθοδηγηή και νά διευθύνη, τόσον αύτόν, όσον και τά ένστικτα.

Άλλά τά τοϋ Καίσαρος τῷ Καίσαρι. "Αν τó άνθρώπινον πνεϋμα άποβαϊνη ό διευθυντής, ό έπόπτης και ό καθοδηγητής τών έγκεφαλικῶν λειτουργιῶν δηλ. τοϋ νοϋ τοϋ άνθρώπου και ό έγκέφαλος, διά τών προσανατολισμῶν και τών έντυπώσεών του, όχι μόνον ένημερώνει τó έκκολαφθέν πνεϋμα είς τās μετά τοϋ υλικου κόσμου σχέσεις του, αλλά και ως διατυπώνων δι' αύτῶν τās σκέψεις και τās ιδέας τοϋ πνεύματος είνε όχι μόνον ό καθρέπτης τοϋ πνεύματος και τó σημειωματάριον ή ή γραφομηχανή του, αλλά και τó όργανον τής έκδηλώσεως και τής δράσεώς του κατά τήν ζωήν τοϋ άνθρώπου.

"Αν αί τοιαῦται στεναί σχέσεις έγκεφάλου και

πνεύματος ἐπροκάλεσαν τὴν σύγχυσιν ἀμφοτέρων καὶ ἐξεμαίευσαν τὴν πλάνην ὅτι τὸ πνεῦμα εἶνε προϊόν δηθεν τοῦ ἐγκεφάλου, ἀποκαλύπτουν ὅμως καὶ ἐξηγοῦν πάντοτε ὅτι ἡ διανόησις δηλ. κάθε προϊόν τῶν ἐγκεφαλικῶν λειτουργιῶν εἶνε, ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται τὸ πνεῦμα συμπαριστάμενον ἐποπτεύει ταύτας, καὶ πνευματικὴ συγχρόνως ἐργασία, καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔργα τῆς διανοήσεως προδίδουν ὄχι μόνον τὸν βαθμὸν τῆς καλλιέργειας τοῦ ἐγκεφάλου ἀλλὰ καὶ τὸ ποιὸν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς ἐν γένει τοῦ διανοουμένου.

Ἐκ τῶν ἀναμφισβητήτων τούτων σχέσεων ἐγκεφάλου καὶ πνεύματος καταδεικνύεται σαφῶς, πόσον οὐσιῶδες εἶνε, ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐγκεφάλου διὰ τὴν πληρεστέραν ἐκδήλωσιν, δρᾶσιν καὶ κατανόησιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Τὸ πνεῦμα πράγματι ἐκάστου βρέφους, ἂν καὶ εἶνε τὸ αὐτὸ πάντοτε ποῦ ἐξεδηλώθη καὶ εἰς τοὺς πρώτους ἀνθρώπους, μεταδιδόμενον προφανῶς ἀπὸ γονεῖς εἰς τέκνα, ὄχι μόνον εἶνε ἐπηρεασμένον ἀπὸ κληρονομικὰς ἐπιδράσεις ἀλλὰ καὶ συνεπτυγμένον εἰς μίαν νοεράν, δηλ. ἄϋλον οὐσίαν ἐντὸς πνευματικοῦ σπόρου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διὰ νὰ ἐκκολαφθῇ καὶ ἐκδηλωθῇ καλῶς ὡς πνευματικὴ ὄντοτης ἔχει ἀνάγκην εὐνοϊκῶν συνθηκῶν δηλ. καὶ ὑγιοῦς ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ καὶ δὴ ἐγκεφάλου καὶ στοργικοῦ ἐπίσης περιβάλλοντος.

Τὴν εὐθύνην τῆς τοιαύτης σωματικῆς καὶ ψυχοπνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν τέκνων των φέρουν οἱ γονεῖς, καὶ ὡς ἔχοντες ἀκμαίας τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς των δυνάμεις καὶ ὡς παράγοντες ταῦτα ἠδονιζόμενοι· διὸ καὶ πρέπει νὰ μεριμνήσουν :

1ον) διὰ τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ εὐεξίαν ἐκάστου τέκνου των, ἢ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται μετὰ τὴν

ἄγρυπνον ἐπίβλεψιν των, μὲ ἐπαρκῆ τροφήν καὶ ἄσκησιν, μὲ ἰατρικὰς συμβουλὰς κλπ.

2ον) διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν τοῦ παιδικοῦ ἐγκεφάλου, ποῦ κατορθώνεται διὰ σαφῶν καὶ ζωηρῶν ἐντυπώσεων, δι' ἀριθμητικῶν πράξεων, δι' ἐκμαθήσεως τῆς μητρικῆς γλώσσης, διὰ θετικῶν γνώσεων κλπ.

3ον) διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἐνστίκτων, πραγματοποιουμένην τῇ βοήθειᾳ καθοδηγήσεως, μεθοδῶσεως εἰς τὸ παιδίον εὐγενῶν τρόπων κλπ.

4ον) διὰ τὴν ἀρτιοτέραν ἐκδήλωσιν τοῦ παιδικοῦ πνεύματος, συντελουμένην διὰ τοῦ ὀρθοῦ προσανατολισμοῦ του μὲ τὸ περιβάλλον του, διὰ σεμνῶν διηγημάτων καὶ ἐντυπωσιακῶν παραδειγμάτων, διὰ τῆς λύσεως αἰνιγμάτων, δι' ἐντυπώσεων σαφῶν καὶ ἠρέμων, διὰ τῆς ἐξηγήσεως ἀφηρημένων ἰδεῶν, συναισθημάτων, καταστάσεων κλπ. ὡς τοιαῦται λ.χ. εἶνε ἡ ἀγάπη του πρὸς τοὺς γονεῖς, οἰκείους καὶ διδασκάλους, ἡ λατρεία εἰς τὰ θεῖα, ἡ συμπάθειά του πρὸς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας, ὁ σεβασμὸς του εἰς τὸ γῆρας, ἡ ἀφοσίωσις του πρὸς τὴν πατρίδα κλπ.

Διὰ μιᾶς τοιαύτης διαπαιδαγωγήσεως ὄχι μόνον σφυρηλατεῖται σταθερὸς καὶ εὐθύς ὁ χαρακτήρ τοῦ παιδίου ἀλλὰ διευκολύνεται καὶ ἡ ἐκδήλωσις τῆς συνειδήσεώς του.

Ἡ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ, προαχθεῖσα κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίως χρόνους, διδάσκει ἐκτενῶς τὰ ἀμοιβαῖα καθήκοντα γονέων καὶ τέκνων· πρέπει μόνον αὕτη νὰ ἐναρμονίζεται καὶ νὰ προσαρμόζεται ἀναλόγως πάντοτε, ὄχι μόνον μὲ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν ἐκάστου παιδίου ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴν, φυλετικὴν καὶ κλιματολογικὴν σύνθεσιν καὶ νοοτροπίαν του.

Μετά τὴν μικρὰν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔφηβικὴν ἐπιβάλλεται ἢ μετὰ λεπτότητος καὶ ἐκ παραλλήλου περαιτέρω διαμόρφωσις πνεύματος, ἐγκεφάλου καὶ ἐνστίκτων. Συμβάλλουν τότε διὰ τὴν διαμόρφωσιν μὲν τῶν ἐνστίκτων αἱ συμβουλαὶ τῶν γονέων καὶ ἡ μελέτη βιβλίων ὑγιεινῆς· διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ ἀπόκτησις γνώσεων λ.χ. φυσικῆς, γεωγραφίας, καὶ γεωμετρίας, ἡ ἐκμάθησις ξένων γλωσσῶν κλπ. διὰ δὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος ἡ διδασκαλία καὶ μελέτη ψυχολογικῶν, θρησκευτικῶν καὶ κοσμογραφικῶν βιβλίων κλπ. ὅπως καὶ ἡ διὰ συχνῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἀνταλλαγῆς γνώμων καὶ ἀπόψεων γονέων καὶ διδασκάλων ὁμαδικὴ τούτων ἐνέργεια πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον.

Διὰ τοιούτων καὶ ἄλλων ἀναλόγων μέτρων τὸ πνεῦμα ἐκάστου ἀνθρώπου μετὰ τὴν ἔφηβικὴν ἡλικίαν διαθέτει ἐπαρκῆ στοιχεῖα ὥστε νὰ δύναται, ὅχι μόνον νὰ στρέφῃ κάθε ὑπερβολικὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπικίνδυνον ζωτικότητα τῶν ἐνστίκτων τοῦ πρὸς μίαν ἐπωφελεῖ κατεύθυνσιν, λ.χ. πρὸς ἐπιδόσεις ἐπαγγελματικές, διανοητικές, ἀθλητικές κλπ. ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξουδετερώνη κάθε νοσηρὰν προσήλωσιν τοῦ ἐγκεφάλου εἰς χιμαίρας, ἀνηθικούς ἐπιδράσεις κλπ.

Ἐάν καὶ τὸ πνεῦμα προχωρεῖ ἐμφύτως πρὸς μίαν περαιτέρω προαγωγὴν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει ἐν τούτοις ἀποκτήσει μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τούτου τὴν στοιχειώδη ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν του, ὥστε νὰ θεωρηταί πλέον οὗτος, ὁ μόνος ὑπόλογος τῶν πράξεών του.

Ἄλλὰ διὰ τοῦτο ὁ μόλις ἐνηλικιωθεὶς ἄνθρωπος δὲν πρέπει, παρ' οἴανδῆποτε μόρφωσιν του, νὰ ἔχη τὸν ἐγωϊσμόν ὅτι τὰ ξέρει ὅλα, ὡς δυστυχῶς συμβαίνει εἰς μέγα μέρος τῆς σημερινῆς νεολαίας, ἀλλ' ὀφείλει,

ἂν θέλη νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ νὰ εὐημερήσῃ, ὄχι μόνον νὰ συμβουλευέται εἰς δυσκόλους περιπτώσεις τοὺς πρεσβυτέρους οἰκείους του, ποῦ ἔχουν πάντοτε περισσότεραν ἀπὸ αὐτὸν πείραν ἀλλὰ καὶ νὰ τονώσῃ τὴν χρηστὴν θέλησίν του, ὥστε νὰ δύναται δι' αὐτῆς νὰ ἀναχαιτίζῃ, νὰ ἐξουδετερώσῃ καὶ νὰ ἐξανεμίξῃ κάθε τυχὸν σφαλερὰν τάσιν ἢ κατεύθυνσιν τοῦ ἐγκεφάλου ἢ τῶν ἐνοστικῶν του πρὸς παράβασιν ἢ καταστρατήγησιν παντὸς ἠθικοῦ, κοινωνικοῦ ἢ κρατικοῦ νόμου καὶ κανόνος.

Ἄν τὸ πνεῦμα τοῦ ἐνηλίκου, ἔστω καὶ ἀπὸ ἀμέλειαν, ἀδιαφορίαν ἢ ἐπιείκειαν, ἐπέτρεψε τοιαύτας παρεκτροπὰς, προδίδει ὅτι ἐξέπεσε καὶ ἐπονηρεύθη, ἀπέβη δηλ. ἐλαττωματικόν. Αἱ τοιαῦται δὲ ἁμαρτωλαὶ παρεκτροπαὶ τοῦ ἐνηλίκου, ἐπικαθήμεναι πλέον ὡς κηλίδες ἐπὶ τοῦ πνεύματός του. τὸ σκοτίζουν καὶ τὸ βαρύνουν αἰωνίως. Ἡ ἐξομολόγησις, ἡ μετάνοια καὶ ἡ παντὸς εἴδους ἀγαθοεργία δὲν ἐξαλείφουν τελείως τὰ μαῦρα αὐτὰ στίγματα ἐπὶ τοῦ πνεύματος, δὲν ἀθρώνουν δηλ. τὴν ἁμαρτωλὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἀπλῶς ἀνακουφίζουσαι αὐτήν, ἐλαττώνομεν τὴν ταραχὴν τῆς καὶ τὴν πρὸς τὸ κακὸν τάσιν τῆς ὥστε νὰ προσδοκᾷ μίαν τελικῶς ἐπιείκειαν.

Δοθέντος δὲ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ζωῆς του θὰ εὐρεθῇ πολλάκις πρὸ διλημμάτων, ἀπροόπτων, ἀτυχημάτων, ἀδικημάτων, δυσμενῶν συνθηκῶν, ἀθλιότητων κλπ. συμφέρον του εἶνε νὰ ἔχῃ πάντοτε καὶ τὴν σκέψιν του ἰσχυράν, δι' οὗ τρόπου ἀναφέραμεν, καὶ τὴν συνείδησίν του ἤρεμον, εἰς τρόπον ὥστε, ἀντὶ νὰ μεμψιμοιρῇ ἢ νὰ τὰ χάνῃ καὶ νὰ περιπίπτῃ ἔνεκα τούτου εἰς νέα σφάλματα, διὰ μὲν τῆς σκέψεώς του νὰ ἀποκαλύπτῃ τὸν ὀρθὸν δρόμον καὶ τὴν ἀλήθειαν, διὰ δὲ τῆς συνειδήσεώς του νὰ διακρίνῃ τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ δίκαιον καὶ νὰ δύναται οὕτω νὰ δίδῃ εἰς ἐκάστην περίπτωσιν τὴν σοφοτέραν λύσιν.